

Stavovi roditelja o njihovim nepoželjnim roditeljskim ponašanjima u odgoju djece rane i predškolske dobi

Baković, Valentina

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:530076>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-14**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Valentina Baković

STAVOVI RODITELJA O NJIHOVIM NEPOŽELJNIM
RODITELJSKIM PONAŠANJIMA U ODGOJU DJECE RANE I
PREDŠKOLSKE DOBI

Diplomski rad

Zagreb, srpanj, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Valentina Baković

STAVOVI RODITELJA O NJIHOVIM NEPOŽELJNIM
RODITELJSKIM PONAŠANJIMA U ODGOJU DJECE RANE I
PREDŠKOLSKE DOBI

Diplomski rad

Mentorica rada:

doc. dr. sc. Monika Pažur

Zagreb, srpanj, 2024.

SADRŽAJ

UVOD	1
1. RODITELJSTVO I RODITELJSKA PONAŠANJA	2
2.1. <i>Odrednice roditeljstva</i>	4
2.2. <i>Pozitivna i negativna roditeljska ponašanja</i>	4
2.3. <i>Roditeljska ponašanja u odnosu na karakteristike djeteta</i>	6
2.4. <i>Roditeljska ponašanja i karakteristike roditelja</i>	7
2. POVEZANOST RODITELJSKOG I DJEČJEG PONAŠANJA I RAZVOJA	11
3. METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA.....	13
3.1. <i>Istraživački problem</i>	13
3.2. <i>Svrha i ciljevi istraživanja, opća i specifična istraživačka pitanja, operacionalne definicije</i>	13
3.3. <i>Opća i specifična istraživačka pitanja</i>	13
3.4. <i>Operacionalizacija konstrukata</i>	14
3.5. <i>Opis pristupa istraživanja i metoda prikupljanja podataka, terenskog postupanja, opis populacije i planiranog uzorka</i>	14
3.6. <i>Instrumenti</i>	15
3.7. <i>Pitanja istraživačke etike i refleksivnosti istraživača</i>	15
3.8. <i>Plan terenskog istraživanja</i>	16
3.9. <i>Način prikupljanja podataka</i>	17
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	17
4.1. <i>Stavovi roditelja o poželjnim i nepoželjnim roditeljskim ponašanjima</i>	17
4.2. <i>Izrazi kojima se roditelji koriste kada objašnjavaju razloge koji ih potiču na nepoželjna ponašanja</i>	20
4.3. <i>Promjene u načinu života i njihov pozitivni utjecaj na roditeljsku ulogu i ponašanje</i> ..	21
4.4. <i>Stavovi roditelja o razlikama u njihovu ponašanju kada je riječ o dobi i spolu djeteta</i>	24
4.5. <i>Stavovi roditelja o utjecaju njihova ponašanja na djetetovo i obratno</i>	26
RASPRAVA.....	28
ZAKLJUČAK	31
POPIS LITERATURE	32

SAŽETAK

Više nego ikada, potrebno je obratiti pozornost na uzroke koji određuju roditeljsko ponašanje i razloge koji objašnjavaju roditeljska postupanja u odnosu s djetetom. Poznata je važnost i ključna uloga okruženja u kojem dijete odrasta te da na njega izravno utječu sva pozitivna i negativna iskustva kojima je ono izloženo. U skladu s tom problematikom postavljeni su cilj i svrha ovoga istraživanja koji se odnose na dublje razumijevanje ispitanih stavova roditelja kada je riječ o njihovim poželjnim i nepoželjnim ponašanjima u odnosu s djetetom, kao i izraze kojima se roditelji koriste kada objašnjavaju razloge njihova pojavljivanja. Od velike je važnosti prikazati i različite stavove među ispitanicima kada je riječ o tome kako i u kojim situacijama prepoznaju i opisuju svoja nepoželjna roditeljska ponašanja u odgoju djece. Istraživanje je provedeno usmenim individualnim ispitivanjem u obliku intervjua s 10 ispitanika koji imaju bar jedno ili više djece rane i predškolske dobi (5 majki i 5 očeva), na temelju 10 unaprijed pripremljenih pitanja. U istraživanju su sudjelovali ispitanici različitih individualnih karakteristika s ciljem jasnijeg uočavanja razlika i raznolikije analize dobivenih rezultata. Prema prikupljenim podacima istraživanja najveći utjecaj na roditeljska ponašanja imaju čimbenici vanjskog okruženja koji definiraju način života roditelja. Prisutne su različiti stavovi roditelja kada je riječ o njihovim poželjnim i nepoželjnim roditeljskim ponašanjima na način da je određeno ponašanje za neke roditelje poželjno, dok za druge nije. Stavovi se razlikuju i kada je riječ o dobi i spolu djece. Podjednako zastupljena mišljenja odnose se na to da je djetetovo ponašanje pod utjecajem roditeljskog ponašanja, ali i obratno samo u slučaju nekoliko ispitanika.

Ključne riječi: roditeljska ponašanja, nepoželjna roditeljska ponašanja, poželjna roditeljska ponašanja, odgoj, djeca rane i predškolske dobi

ABSTRACT

More than ever, it is necessary to pay attention to the causes that determine parental behavior and the reasons that explain parental actions in relation to the child. The importance and key role of the environment in which the child grows up are well known, as all positive and negative experiences to which the child is exposed directly influence it. In line with this issue, the aim and purpose of this research have been set, focusing on a deeper understanding of parents' attitudes towards their desirable and undesirable behaviors in relation to the child, as well as the expressions parents use when explaining the reasons for their occurrence. It is crucial to depict the differences among respondents in terms of how and in what situations they recognize and describe their undesirable parental behaviors in child rearing. The research was conducted through oral individual interviews with 10 respondents who have one or more children of early and preschool age (5 mothers and 5 fathers) based on 10 previously prepared questions. Respondents of different individual characteristics participated in the study with the aim of clearer identification of differences and a more diverse analysis of the obtained results. According to the collected research data, the greatest influence on parental behaviors is exerted by external environmental factors that define parents' lifestyles. There are differences in parents' attitudes towards their desirable and undesirable parental behaviors in a way that certain behaviors are desirable for some parents, while not for others. Attitudes also differ when it comes to the age and gender of the children. Equally represented opinions relate to the fact that a child's behavior is influenced by parental behavior, but conversely only in the case of a few respondents.

Keywords: parental behaviors, undesirable parental behaviors, desirable parental behaviors, upbringing, early and preschool-age children

UVOD

Poticaj za temu istraživanja dolazi s ciljem boljeg shvaćanja različitih roditeljskih ponašanja u odnosu na dijete, prepoznavanja njihova razloga pojavljivanja i utjecaja na djetetov razvoj. Činjenica je da ne postoji samo jedan ispravan način za biti roditelj (Pećnik, 2010) iz koje se može zaključiti da je roditeljstvo određeno brojnim čimbenicima koji izravno i neizravno utječu na roditeljsko ponašanje. Izazovi roditeljstva i njegova uloga u odgoju i odrastanju djeteta zahtijevaju i dalje mnoga istraživačka pitanja. Ono što autori ističu velikim izazovima je prilagodba roditelja promjenama u odrastanju, ali i visoka očekivanja u pogledu njihove roditeljske uloge (Macuka, Petani i Reić Ercegovac, 2023). Nadalje, kada je riječ o visokim očekivanjima ona se postavljaju i u odnosu na djecu od strane roditelja (Eibach i Mock, 2011, prema Macuka, Petani i Reić Ercegovac, 2023). Tada govorimo o roditeljskim stavovima, kao važnoj komponenti subjektivnoga doživljaja roditeljstva, a koji će u istraživanju za potrebe ovoga rada biti dodatno ispitani u svrhu točnijeg i svrsishodnijeg shvaćanja roditeljskoga ponašanja. Roditeljska procjena vlastitih roditeljskih vještina i osjećaj da se pravilno može pobrinuti u ispunjavanju roditeljskih obveza te svijest koliko je sposoban i uspješan kao roditelj, odražava se na roditeljsko ponašanje (Macuka, Petani i Reić Ercegovac, 2023).

Belsky (1984, prema Macuka, 2010) u svom pristupu kroz *Procesni model determinanti roditeljskog ponašanja*, koji služi kao teorijski okvir za istraživanja o roditeljstvu i razvoju djeteta, naglašava kako je važno razlikovati utjecaje na roditeljstvo i posljedice roditeljskog ponašanja na dječji razvoj. Nadalje, među različitim utjecajima koji mogu odrediti roditeljsko ponašanje, on navodi individualne osobine roditelja (spol roditelja, osobine ličnosti, razvojna povijest koja se odnosi na njihove odnose s vlastitim roditeljima, zatim njihova znanja i uvjerenja o dječjem razvoju i roditeljskom ponašanju), karakteristike djeteta (spol, dob i sposobnosti djeteta), kontekstualne činitelje (bračni odnos, socijalnu mrežu i radno mjesto roditelja, socioekonomski status: obrazovanje roditelja, prihode, zaposlenost; strukturu obitelji: broj članova obitelji, broj djece u obitelji, prisutnost jednog ili oba roditelja, redoslijed rođenja i razmak među djecom) te kulturne činitelje.

U skladu s navedenim odrednicama provest će se istraživanje s ciljem iznošenja stavova i objašnjenja roditeljskih ponašanja od strane roditelja s različitim individualnim karakteristikama. Prikupljeni podaci imat će za cilj prikazati različite stavove roditelja kada je riječ o njihovim nepoželjnim roditeljskim ponašanjima u odgoju djece rane i predškolske dobi. Podaci su iznimno važni za svrhovitije shvaćanje i dublje razumijevanje razloga koji oblikuju

roditeljska ponašanja kako bi se na njih moglo utjecati u korist pozitivnih promjena u roditeljskom ponašanju i djetetovom razvoju.

1. RODITELJSTVO I RODITELJSKA PONAŠANJA

Brojne su definicije roditeljstva, s jedna od njih objašnjava upravo taj složeni fenomen kao najvažniju ulogu koju pojedinac na sebe preuzima i čije su posljedice uglavnom cjeloživotne (Maleš, 2011). Autorica Ljubetić (2007) navodi da je roditeljstvo smješteno u određenom vremenu i prostoru te da je pod utjecajem povijesnih, demografskih promjena, kulturnih normi i vrijednosti, obiteljskog razvoja i ustroja te promjena u socijalnoj organizaciji i strukturi. Roditeljstvo općenito treba sagledati kao dinamičan proces jer je međuodnos članova obitelji dinamičan i stalno promjenjiv (Macuka, 2022). Stoga su, ističe autorica, nužne prilagodbe roditeljskog ponašanja djetetovu odrastanju. U ovome kontekstu, roditeljsko ponašanje podrazumijeva namjerne postupke i aktivnosti koje roditelji poduzimaju i provode u svojoj ulozi. Naglašavajući roditeljstvo kao složen proces u kojem roditelji i djeca utječu jedni na druge (Lang i Diener, 2020), autori nadalje ističu da postoje brojni razlozi zašto se roditelji ponašaju na način na koji se ponašaju.

Roditeljska ponašanja smatraju se najvažnijom sastavnicom kvalitetnoga djetetovog razvoja, odnosno drugim riječima „ono što roditelji rade mnogo je važnije od toga tko roditelji jesu“ (Paterson, 2011, prema Pažur i Drvodelić, 2022). Naglašavajući važnost roditeljskog ponašanja, autor Feldman (2012), ističe kako je roditeljsko ponašanje kao okruženje u kojem djeca rastu. Roditeljsko ponašanje, koje je u vezi s razvojnim ishodima djeteta, najčešće se opisuje trima bipolarnim dimenzijama - toplinom/hladnoćom prema djetetu, tj. emocionalnom; čvrstom/slabom, tj. bihevioralnom kontrolom djetetova ponašanja i psihološkom kontrolom/autonomijom (Macuka, 2022).

Dok je bihevioralna kontrola primjerena jer roditelji postavljanjem pravila ponašanja nastoje regulirati djetetovo ponašanje, osobito nepoželjne oblike ponašanja, psihološka kontrola je nepoželjni oblik kontrole koja se očituje u manipuliranju djetetovim ponašanjem stalnim kritiziranjem, stvaranjem osjećaja krivnje te omalovažavanjem djetetovih osjećaja, čime se otežava proces psihološke nezavisnosti djeteta (Macuka 2022). Nadalje, pod dimenzijom emocionalnosti podrazumijevaju se emocije koje roditelj doživljava i pokazuje u odnosu prema djetetu. Emocionalno topli roditelji iskazuju puno brige, nježnosti i podrške prema svojoj djeci dok su emocionalno hladni roditelji skloni kritiziranju i iskazivanju pretežito negativnih emocija prema djetetu.

Spoznaje o odgoju djece utječu na roditelje da djeluju pozitivno ili negativno prema svojoj djeci. Roditelji promatraju svoju djecu kroz filter svjesnih i nesvjesnih misli, uvjerenja i stavova, a ti filteri usmjeravaju način na koji tumače postupke svoje djece (Macuka, 2022).

Preporuka (2006.) 19 Vijeća Europe o politici potpore pozitivnom roditeljstvu navodi dva temeljna načela za provođenje programa podrške roditeljstvu. Prvo temeljno načelo odnosi se na podjednaku usmjerenost na snage, resurse, čimbenike zaštite, kao i na čimbenike rizika, što podrazumijeva usmjerenost na prepoznavanje i vrednovanje jakih strana roditelja, zaloga u međuljudskim odnosima i zajednici te stvaranje novih mogućnosti ostvarivanja roditeljeva potencijala. Drugo načelo ističe da se stručnjaci u programima podrške roditeljstvu odnose prema roditeljima, koji se njima koriste, kao prema aktivnim sudionicima, osobama koje donose odluke o svom životu za koje su odgovorne, koje se nose sa svojim životnim okolnostima, koje su “stručnjaci po iskustvu” i nositelji socijalnih prava (uključujući i prava na podršku zato jer su roditelji). Dosljedna primjena opisanih načela podrazumijeva zamjenu pristupa roditeljima koji se tradicionalno temelji na modelu deficita (gdje se na roditelje gleda kroz prizmu njihovih nedostataka) pristupom koji se temelji na modelu osnaživanja (Pećnik i Starc, 2010).

Nadalje, kada je riječ o stupovima roditeljstva u najboljem interesu djeteta isti autori (Pećnik i Starc, 2010) ističu četiri osnovna: brižno ponašanje, struktura i vođenje, uvažavanje ili priznavanje djeteta kao osobe i osnaživanje ili omogućivanje osnaživanja djeteta. Poznato je da svako dijete ima potrebu za ljubavlju, emotivnom toplinom, sigurnošću, prihvaćanjem i pripadanjem. Upravo takvo brižno ponašanje roditelja stvara sigurnost iz koje dijete može dalje istraživati svijet oko sebe. To je ujedno prvi i temeljni stup roditeljstva koji je odraz roditeljskoga ponašanja u odnosu na dijete i njegove potrebe. Kod strukture i vođenja važno je osigurati djetetu svakodnevni raspored s redovitim vremenom i ritmom planiranih aktivnosti unutar i izvan obitelji. Struktura i vođenje ostvaruju se pravilima i granicama. Potrebno je da roditelj postavi određena očekivanja, ali i upozna dijete s pravilima ponašanja unutar nekoga prostora ili situacije jer roditelj je taj koji usmjerava i vodi. Uvažavanje najčešće proizlazi iz iskazanog interesa za dijete, a zahtjeva od roditelja da sluša dijete, pokuša razumjeti njegovo gledište i poštuje ga kao osobu koja ima svoje misli i osjećaje. Osnaživanje je ključno za djetetovo samostalno djelovanje, pa roditelj svojim ponašanjem treba podržati djetetovo poduzimanje novih aktivnosti i nastojanja da ovlada izazovima.

2.1. Odrednice roditeljstva

Odrednice roditeljstva (Pećnik, 2010, prema Belsky i Stratton, 2022) obuhvaćaju čimbenike koji se odnose na osobna obilježja roditelja (uvjerenja, stavove, vrijednosti), obilježja djeteta (temperament, dob, spol), kontekstualne izvore stresa i podrške (kvaliteta odnosa s partnerom, materijalni uvjeti života, radni status) i šire društveno okruženje (dostupnost i kvaliteta usluga za djecu i roditelje, društveni položaj djeteta i obitelji).

Kada je riječ o karakteristikama roditelja, autori ističu (Lang i Diener, 2020), da roditelji posjeduju jedinstvene osobine i kvalitete koje utječu na njihove roditeljske odluke i ponašanja. Pod karakteristikama se podrazumijeva dob, spol, osobnost, uvjerenja, znanja o roditeljstvu i razvoju djeteta te mentalno i fizičko zdravlje. Na kvalitetu i način odgoja djece imaju također i ranija iskustva roditelja kada je riječ načinu kako su oni bili odgajani, pa te roditeljske prakse, neovisno je li riječ o pozitivnim i negativnim, mogu prenijeti na odgoj svoje djece. U skladu s tim, navode autori (Lang i Diener, 2020), obrasci negativnog roditeljstva i neučinkovite discipline pojavljuju se iz generacije u generaciju. Međutim postoji i vjerojatnost da će roditelji koji su svjesniji i nezadovoljniji pristupom svojih primarnih skrbnika promijeniti svoje roditeljske metode kada dobiju djecu.

Kada je riječ o karakteristikama roditelja važno je istaknuti da i djeca utječu na svoje roditelje/primarne skrbnike i oblikuju njihovo ponašanje. U karakteristike djeteta navode se spol, redoslijed rođenja, temperament, zdravstveno stanje i sl.

U okviru integrativnog teorijskog modela (Bronfenbrenner, 1986, prema Macuka 2022) razmatraju se različiti utjecaji na roditeljstvo, najčešće značajke obiteljskog konteksta te individualne osobine roditelja i djeteta. Naime, roditeljsko ponašanje je višestruko determinirano, a među specifičnim modelima (kojima je konceptualni okvir Bronfenbrennerova teorija ekoloških sustava) nastoje se objasniti priroda i determinante te posljedice roditeljskog ponašanja.

2.2. Pozitivna i negativna roditeljska ponašanja

Ponašanja roditelja mogu se (Dallaire i sur., 2006; Eisenberg i sur., 2005, prema Kovačić i Penić Jurković, 2022), podijeliti u dvije kategorije: pozitivna i negativna. Pozitivno roditeljstvo uključuju emocionalnu toplinu, prihvaćanje djeteta, podržavanje njegove autonomije, disciplinu s naglašavanjem važnosti postojanja pravila te znanja o dječjim aktivnostima i kretanju. S druge strane, negativno roditeljstvo uključuje agresivno ponašanje prema djetetu,

strogu disciplinu i kažnjavanje, izazivanje osjećaja krivnje i emocionalnu manipulaciju. Karakteristike pozitivnog roditeljstva uključuju razvijanje osjećaja pripadnosti vlastitoj obitelji, osjećaj sigurnosti i predvidljivosti; razvijanje sposobnosti i vještina rješavanja problema; poticanje djetetova samopoštovanja i autonomije te provođenje kvalitetnog vremena s vlastitom djecom. Roditelji bi trebali biti racionalni objašnjavajući djeci posljedice njihova ponašanja i davati povratne informacije o njihovu ponašanju (Pažur, Drvodelić i Domović, 2024).

Neka od nepoželjnih roditeljskih ponašanja kao što su uskraćivanje ljubavi i podrške, pogotovo ako se učestalo manifestiraju, mogu dovesti do toga da se i dijete na taj način počne ponašati prema vršnjacima i drugim ljudima iz svoga okruženja. Nepodržavajuća roditeljska ponašanja su ona, kako navode autorice Pažur, Drvodelić i Domović (2024), u kojima roditelji koriste pristupe koji slabe mogućnosti optimalnoga razvoja, djetetovu neovisnost, autonomiju i integritet. Nadalje, kada određena dječja ponašanja, poput neposluha, potiču roditelja da počinju kontrolirati svoju djecu smanjujući pozitivno roditeljsko ponašanje i zatvarajući odnos i kontakt s djetetom.

Uz njih, istraživanja provedena u Hrvatskoj (Kovačić i Penić Jurković, 2022) ukazuju i na popustljivost kao nezavisnu dimenziju roditeljskog ponašanja koja se odnosi na slaganje sa svim zahtjevima djeteta. U novijim istraživanjima upravo se takvo roditeljsko ponašanje opisuje kao *helikopter roditeljstvo*, koje se odnosi na roditelje koji "lebde" iznad svoje djece i spremno čekaju "sletjeti" i riješiti sve njihove probleme (LeMoyne i Buchanan, 2011, prema Macuka, Petani i Reić Ercegovac, 2023). Potrebno je istaknuti da roditelji sve više nastoje organizirati i strukturirati djetetovo vrijeme, osobito kada je riječ o ranoj i predškolskoj dobi s ciljem pripreme djeteta za što bolju (akademska) uspješnost u budućnosti (Pažur, 2022). Na temelju toga iskazuje se zabrinutost da je djetetovo slobodno vrijeme postalo primarno vezano za strukturirane načine učenje, umjesto za zabavu i igru. Nadalje, kako ističe autorica Pažur (2022) u svom istraživanju, važno se osvrnuti na rezultat da gotovo dvije trećine roditelja izdvaja dodatna financijska sredstva da bi se djeca uključila u kraće odgojno-obrazovne programe. Poznato je kako su obitelj i roditeljstvo pod utjecajem mnogobrojnih čimbenika koji utječu na roditeljsko ponašanje i formiranje afektivnih veza na relaciji roditelj-dijete te mogu negativno utjecati na doživljaj i kvalitetu roditeljstva te percepciju obitelji.

Skupina autora (Thomson i sur., 2014) istraživala je moguće čimbenike pozitivnih i negativnih roditeljskih ponašanja. Rezultati istraživanja pokazali su da je negativno roditeljstvo primijećeno među mlađim majkama, majkama s muškom dojenčadi i majkama koje su smatrale da imaju lošu podršku. Na pozitivno roditeljstvo utjecala je starosna dob majke i stupanj obrazovanja. Zaključak istraživanja ukazuje na dva čimbenika koji bi mogli biti važni u

identificiranju obitelji koje su u najvećem riziku od negativnog roditeljstva: mlađa dob majke pri porodu i nedostatak socijalne podrške tijekom trudnoće. Rezultati istraživanja (Pažur, Drvodelić i Domović, 2024) potvrđuju da se u Hrvatskoj nepoželjna roditeljska ponašanja javljaju kod roditelja određenih karakteristika poput stupnja obrazovanja i radnog statusa. S obzirom na stupanj obrazovanja majke, učestalost nepoželjnih ponašanja smanjuje se s višim stupnjem obrazovanja majke. Kada je riječ o obrazovanju očeva, učestalost nepoželjnih roditeljskih ponašanja također ovisi o njihovoj razini obrazovanja. Nadalje, majke sa stalnim zaposlenjem rjeđe su se ponašale nepoželjno u odnosima s drugima što bi značilo da stupanj obrazovanja, radni i socio-ekonomski status utječu na kvalitetu roditeljske skrbi.

Jedno od istraživanja potvrđuje da su negativna i nepoželjna roditeljska ponašanja itekako povezana s djetetovim ponašanjem u djetinjstvu, ali i dalje tijekom adolescencije i odrasle dobi. Roditeljska verbalna agresija i tjelesno kažnjavanje povezani su s problemima dječjeg ponašanja (Derella, Burke, Stepp i Hipwell, 2020). Zaključno, vidljivo je kako većina autora smatra da je riječ o dvosmjernom odnosu koji određuje i utječe na ponašanje drugoga.

2.3. Roditeljska ponašanja u odnosu na karakteristike djeteta

Uzimajući u obzir da je odnos roditelj-dijete isprepleten međusobnim utjecajima roditelja, djeteta i šire društvene zajednice, nužno je spomenuti kako roditeljska ponašanja određuju ne samo oni sami, već i drugi koji sačinjavaju taj međusobno isprepleten odnos. Autori (Obradović i Čudina-Obradović, 2003) naglašavaju da karakteristike djeteta značajno utječu na doživljaj roditeljstva i subjektivne roditeljske kompetencije.

Kada je riječ o roditeljskim ponašanjima u odnosu na djetetov spol, autorice (Pažur i Drvodelić, 2022) utvrdile su određene razlike rezultatima istraživanja kojima se ispitala percepcija roditelja o učestalosti roditeljskih ponašanja koja su usklađena s teorijskim postavkama roditeljstva u najboljem interesu djeteta te percepcija roditelja o učestalosti provođenja zajedničkih aktivnosti između roditelja i djeteta. Nadalje, istraživanja su ukazala da roditelji češće koriste nepoželjna ponašanja s dječacima, odnosno da dječacima češće nešto brane ili ih kažnjavaju. S druge strane, utvrđeno je da roditelji češće s djevojčicama provode aktivnosti koje potiču njihov kognitivni i socio-emocionalni razvoj kao što su čitanje slikovnica, pjevanje ili plesanje. Kako ističu i spomenute autorice (Pažur i Drvodelić, 2022) ovakvi rezultati pozivaju na raspravu o tome u kojoj su mjeri roditeljska ponašanja uvjetovana stereotipima o razlikama između dječaka i djevojčica. Nadalje, ističu autorice istraživanja pokazuju da su

dječaci u odnosu na djevojčice u višem stupnju rizika za razvoj eksternaliziranih (Keenan i Shaw, 1997; Spieker i sur., 1999, prema Janković i Laklija, 2011), dok su djevojčice sklonije razvoju internaliziranih problema u ponašanju (Stacks i Goff, 2006, prema Janković i Laklija, 2011). Kada je riječ o razlikama među spolovima, istraživanja pokazuju da ovdje postoje i drugačiji načini na koje roditelji razgovaraju sa svojom djecom, pa tako s djevojčicama koriste više emotivnih riječi, a s dječacima više znanstvenih objašnjenja (Crowley, Callanan, Tenenbaum i Allen, 2001, prema Lang i Diener, 2020).

U kakvom odnosu mogu biti djetetov temperament i roditeljsko ponašanje najbolje prikazuje sljedeći primjer koji su autori (Lang i Diener, 2020) prikazali u svom radu. Djeca smirenijeg temperamenta pružaju svojim roditeljima osjećaj učinkovitosti jer su roditelji sposobniji umiriti dijete. S druge strane, djeca nemirnijeg temperamenta mogu izazvati manje pozitivnih reakcija od strane roditelja i dovesti roditelje do toga da se osjećaju manje sposobnijima u svojoj roditeljskoj ulozi. Takvi roditelji s vremenom postaju manje strpljivi sa svojom djecom i skloniji su kažnjavanju (Clark, Kochanska i Ready, 2000, prema Lang i Diener, 2020). Dokazano je i da su mnogi roditelji koji imaju nervozno i zahtjevno dijete manje zadovoljni svojim odnosima i imaju veće izazove u balansiranju poslovnih i obiteljskih uloga (Hyde, Else-Quest, Goldsmith, 20014, prema Lang i Diener, 2020). U skladu sa spomenutim činjenicama zaključak je da temperament djeteta itekako utječe na to kako će se roditelji ponašati prema djeci. Nadalje, drugi autori (Božiković, Reić Ercegovac i Kalebić Jakupčević, 2020) ističu da temperament predstavlja specifičnost svakog djeteta te određuje dječju emocionalnu ekspresivnost i spremnost odgovaranja na podražaje iz okoline. Iako su, važno je spomenuti, pojedine dimenzije temperamenta djelom uvjetovane i načinom odgoja djeteta, odnosno dinamikom roditeljskog ponašanja i reakcijama okoline. Nadalje, autorice objašnjavaju da roditelji trebaju razumjeti djetetov temperament i njemu prilagoditi vlastite reakcije na svako pojedino dijete imajući na umu da svojim ponašanjem i stavovima utječu na rast i razvoj djece.

2.4. Roditeljska ponašanja i karakteristike roditelja

Postoje i istraživanja (Bornstein, 2012) koja prikazuju različitost roditeljskog ponašanja u odnosu na kulturna obilježja, pa tako u svom radu autor Bornstein (2012) ističe da različite kulturne skupine posjeduju različita uvjerenja i ponašaju se na svojevrsan način kada je riječ o njihovom roditeljskom ponašanju. Nadalje, ono što je važno istaknuti je činjenica i da unutar istih kultura može postojati razlika kada je u pitanju roditeljsko ponašanje, a tiče se

individualnih karakteristika roditelja (dob, spol, stupanj obrazovanja, radni status, broj djece, regija u kojoj žive) i karakteristika djeteta (dob i spol). Kultura ima ključnu ulogu i utjecaj na roditeljske spoznaje iz kojih proizlazi roditeljsko ponašanje. Roditelji u „zapadnim“ kulturama promiču razvojne ciljeve koji su orijentirani na autonomiju i individualnost naglašavajući osobni razvoj, unutarnju motivaciju i samopoštovanje. Roditelji s azijskih, latinoafričkih i ruralnih područja promiču razvojne ciljeve koji su usmjereni na odnose, odnosno orijentirani su kolektivistički prema zajednici s naglaskom na povezanost s obitelji, većim grupama ljudi te poštovanje i poslušnost. Što se tiče hrvatskog područja, utvrđeno je da se roditeljstvo više temelji na individualističkoj kulturi „zapadnih“ kultura jer su roditelji usmjereni na postizanje autonomije djece stvaranjem vlastitih izbora, osjećajući se dobro unutar sebe i ostvarujući svoj puni potencijal (Pažur, Drvodelić i Domović, 2024).

Pored individualnih karakteristika roditelja i djece, na ponašanje roditelja utječu i kontekstualni čimbenici i sociokulturna obilježja. Sociokulturne karakteristike uključuju ekonomski status, religiju, politiku, susjedstvo, škole, društvenu podršku i sl. Roditelji koji imaju financijskih teškoća lakše se frustriraju, padaju u depresiju i druga slična emocionalna stanja koja imaju utjecaj na njihove roditeljske vještine (Conger i Conger, 2004, prema Lang i Diener, 2020).

U jednom od istraživanja (Gittins, Abbott i Hunt, 2020) pod moguće razloge roditeljskog ponašanja ubraja se roditeljsko samopoimanje, odnosno kakvu sliku i doživljaj roditelji imaju o sebi. Cilj istraživanja bio je ispitati odnos između samospoznaje roditelja i roditeljskog ponašanja. Popunjavani su upitnici koji su mjerili samopoštovanje, samokritičnost, samopoimanje specifično za domenu i roditeljska ponašanja (podrška, kontrola ponašanja i psihološka kontrola).

U posljednjih dvadesetak godina u istraživanjima roditeljstva pojavljuje se novi trend, obilježen interesom za misli i osjećaje koje roditelji imaju o svojoj roditeljskoj ulozi (Brajša-Žganec, Lopižić i Penezić, 2014). Te misli i osjećaji o vlastitom roditeljstvu zajednički se nazivaju doživljajem ili samopercepcijom roditeljstva. U istraživanjima doživljaja roditeljstva govori se o zadovoljstvu roditeljstvom, stavovima i uvjerenjima o roditeljstvu ili o važnosti roditeljstva. Ono što je važno istaknuti je to da su stavovi o odgoju djece spoznaje koje nadalje određuju hoće li roditelj djelovati pozitivno ili negativno prema djetetu. Stavovi koji se najčešće razmatraju uključuju stupanj topline i prihvaćanja ili hladnoće i odbijanja koji se odražavaju u odnosu roditelj-dijete.

Istraživači (Grusec i Danyliuk, 2014) su također proučavali misli ili sheme specifične za situaciju, odnosno filtre kroz koje roditelji tumače i reagiraju na događaje. Pod ovim se misli

na spoznaje kao što su uvjerenja o roditeljskim sposobnostima, očekivanja o tome što su djeca sposobna ili što se od njih treba očekivati i razloge zašto su se djeca ponašala na određeni način. Kako nadalje ekspliciraju autori, ono što se smatra problemom je to što iskazani stavovi roditelja nemaju uvijek izravan utjecaj na roditeljske postupke. Primjerice, roditelji mogu podržavati i slagati se s tim da su toplina i prihvaćanje poželjna ponašanja i osjećaji u odnosu s djecom, ali imaju poteškoća u izražavanju tih osjećaja kada se njihovo dijete neprimjerenom ponaša.

U skladu s pregledom prethodnih istraživanja utvrdit će se stavovi roditelja o njihovim poželjnim i nepoželjnim roditeljskim ponašanjima te će se nastojati utvrditi razlozi pojavljivanja određenih nepoželjnih roditeljskih ponašanja u odnosu s djetetom. Odnosno, postoje li izazovi u primijeni onoga što roditelji poznaju kao ispravno i poželjno roditeljsko ponašanje.

Neka od istraživanja pokazala su da je na temelju socijalnog konteksta moguće predvidjeti pozitivno roditeljsko ponašanje, ali ne i negativno roditeljsko ponašanje (Štironja Borić et al., 2011). Nadalje, autori ističu da su čimbenici majčina pozitivnog roditeljstva bili zadovoljstvo brakom i socijalna podrška, a očeva pozitivnog roditeljstva socijalna podrška.

Ispitivala su se uvjerenja odraslih građana Hrvatske o poželjnom odnosu roditelja prema djeci mlađoj od tri godine te se provjeravalo mogu li se ona predviđati na temelju niza sociodemografskih varijabli (Ninoslav i Radočaj, 2011). Rezultati su pokazali da je, uz najzastupljenije uvjerenje o važnosti roditeljske uključenosti, visoko zastupljeno i uvjerenje o važnosti poslušnosti i podređenosti djeteta odraslima. Manje su zastupljena uvjerenja o opravdanosti neodgovaranja na djetetov plač i uvjerenje o opravdanosti tjelesnoga kažnjavanja. Spomenuta uvjerenja mogu se predviđati na temelju sociodemografskih obilježja sudionika, kao što su, prije svega, stupanj obrazovanja, a zatim spol, dob i prihodi te broj članova kućanstva. Kod slabije obrazovanih i starijih sudionika, s manjim prihodima, izraženija su uvjerenja o odnosu prema djetetu koja ne odgovaraju suvremenim znanstvenim spoznajama o primjerenosti roditeljskoj potpori ostvarenju djetetova razvojnog potencijala.

Važno je, prema tome, istaknuti kako su odnosi roditelj-dijete dvosmjerni, odnosno kako roditeljsko ponašanje utječe na djecu i njihovo ponašanje, tako i djetetova ponašanja utječu na roditelje i njihovo ponašanje.

Roditeljsko zadovoljstvo obuhvaća zadovoljstvo odnosom s djetetom, zadovoljstvo vlastitom uspješnošću u ulozi roditelja, zadovoljstvo potporom bračnog partnera u roditeljskoj ulozi, ali i zadovoljstvom ponašanjem djeteta (Macuka, 2022). Nadalje, ističe autorica, zahtjevi i stres u roditeljskoj ulozi obuhvaćaju vanjske pritiske na roditelja da ostvaruje roditeljsku ulogu u

skladu s očekivanjima i normama društva, ali i unutarnji doživljaj roditelja o mogućnostima ispunjavanja zahtjeva roditeljske uloge u skladu s vlastitim očekivanjima i osobnim normama. Posljednja dimenzija, subjektivan doživljaj roditeljske kompetencije, osjećaj je roditelja koliko je sposoban i uspješan kao roditelj te često uključuje samoprocjene roditeljskih znanja i vještina, lakoće odgajanja, samoučinkovitosti i samopoštovanje uz osjećaj da se pravilno nadzire proces odgoja djeteta (Čudina-Obradović i Obradović, 2006, prema Macuka 2022).

Istraživanja specifičnih spoznaja (Bugental, Brown i Reiss, 1996, prema Grusec i Danyliuk, 2014) naglašavaju važnost razmišljanja roditelja o djetetovim ponašanjima gdje roditelji traže razloge zašto i oni i njihova djeca postupaju na određeni način. Ovakva promišljanja mogu roditeljstvo učiniti dublje osviještenim ako su točna i realno objašnjena. S druge strane, promišljanja mogu ometati učinkovito roditeljstvo kada dovedu do osjećaja ljutnje ili depresije ako se loše ponašanje djece pripisuje lošem raspoloženju, namjernoj želji da se povrijedi dijete ili nepravilnoj roditeljskoj ulozi.

Stoga je na roditeljstvo potrebno gledati kao dvosmjernan proces, gdje i roditelji i njihovi potomci utječu na konačni ishod (Pažur, Drvodelić i Domović, 2024). S obzirom na izraženu individualnost i navedene dječje te roditeljske karakteristike koje se međusobno dodiruju sve se više potvrđuje potreba za poznavanjem i prepoznavanjem mogućih razloga pojavljivanja određenih ponašanja u djece jer sudeći po svemu odrasli posjeduju veću svjesnost da takve razloge prvi prepoznaju i na njih valjano reagiraju.

2. POVEZANOST RODITELJSKOG I DJEČJEG PONAŠANJA I RAZVOJA

Poznato je da roditeljska ponašanja oblikuju način na koji dijete prima informacije i stječe iskustva unutar okruženja u kojem odrasta te se u skladu s njima i ponaša. S obzirom da je većina djetetovih ponašanja naučena, važno je istaknuti kako roditelji u velikoj mjeri imaju utjecaj na to koja će ponašanja dijete usvojiti unutar obiteljskog okruženja.

Brojna su istraživanja koja potvrđuju da određena ponašanja roditelja mogu dovesti do problema u ponašanju kod djece, pa tako u svom radu (Peline, 2022) ističe uobičajena ponašanja roditelja koja imaju negativan utjecaj na razvoj djece. Jedno od takvih ponašanja je pružanje loše strukture djetetu, odnosno nepostojanje odgovarajućih ograničenja, pružanja jasnih očekivanja i stavljanja djeteta u poziciju odgovorne osobe za svoje ponašanje. Drugo ponašanje roditelja koje ima negativan utjecaj je potreba roditelja da rade umjesto djeteta. Kada je roditelj stalno prisutan u svemu što dijete radi smatrajući da mu je potrebno vodstvo, sprječava ga da izgradi vještine, sposobnosti i osobnosti za samostalno djelovanje i procjenu vlastita rada. S druge strane, postoje i roditelji koji su isključeni iz života svoje djece i time ne pružaju svojoj djeci strukturu i podršku. Autor istraživanja (Breiner, 2016) u kojem su ispitivani stavovi roditelja s ciljem utvrđivanja roditeljskog znanja i prakse koje su povezane s pozitivnom interakcijom roditelj-dijete i zdravim razvojem djece od rođenja do 8. godine, ističe da su roditelji i drugi skrbnici ključni resursi za djecu u nošenju s različitim emocionalnim stanjima i upravljanju ponašanjem. Ističe se da pružanje podrške od strane roditelja u takvim situacijama pomaže smanjiti rizik od internaliziranih ponašanja kod djece, kao što su anksioznost i depresija. Činjenica je da roditeljska ponašanja i pristup oblikuju razvoj djeteta.

Autorica Obradović, provela je istraživanje u kojem se procjenjivala angažiranost roditelja na semoregulaciju kod djece u dječjem vrtiću (Obradović, Sulik i Shaffer, 2021). U istraživanju se promatralo ponašanje roditelja kada su djeca vrtićke dobi bila aktivno uključena u igru, čišćenje igračkaka, učenje nove igre i raspravljanje o problemu. Djeca čiji su roditelji češće uskočili u davanje uputa, ispravaka, sugestija ili postavljanje pitanja, unatoč tome što su djeca bila posvećena zadatku, pokazala su više poteškoća u reguliranju svoga ponašanja i emocija u drugim slučajevima (Crawford, 2021, prema Obradović, 2021).

Istraživači (Grusec i Danyliuk, 2014) su u svom istraživanju, za koje je bio cilj istražiti stavove i uvjerenja roditelja o utjecaju njihova ponašanja na razvoj djece, istaknuli da je jedan od razloga zašto se roditelji ponašaju prema djeci na određeni način taj da modeliraju ponašanje vlastitih roditelja. Drugi razlog je taj da se ponašaju u skladu s informacijama o primjerenom

roditeljstvu stečenim putem knjiga, web stranica, neformalnih i formalnih savjeta s drugima iz njihova okruženja. Nadalje, ističu autori, glavna odrednica njihova ponašanja leži u njihovim stavovima, uvjerenjima, mislima i osjećajima koji se aktiviraju tijekom roditeljstva, a koji imaju veliki utjecaj na ponašanja iako su roditelji uznemireni tim utjecaj jer su ga svjesni ili jer ga uopće nisu svjesni.

Kao što roditelj utječe na dijete, tako i dijete svojim karakteristikama utječe na roditelja, izazivajući ga na ponašanje i postupke koji mogu povoljno ili nepovoljno djelovati na djetetov razvoj. Osim toga, i međusobni odnos roditelja djelovat će povoljno ili nepovoljno na svakog roditelja zasebno, a to će imati posljedice na očev i majčin odnos prema djetetu. I samo rođenje djeteta, kao i njegov temperament, prilagodljivost, iritabilnost i druge karakteristike, utjecat će na odnose roditelja, pa su tako dijete, otac i majka povezani gustom mrežom međuodnosa i međudjelovanja koja stvara opću emocionalnu klimu i opće uvjete razvoja (Obradović i Čudina-Obradović, 2003).

Roditeljstvo kao složen fenomen sve više iziskuje roditeljsku prisutnost i spremnost da pravilno odgovori na djetetove potrebe i pravilno reagira u određenim situacijama. Pozitivna promjena roditeljskih ponašanja tiče se duboko ukorijenjenih uvjerenja koja potiču ponašanja svakoga pojedinca, a koja je najprije moguće mijenjati svjesnom voljom i potrebom za osobnim razvojem. Roditeljska uloga postaje sve više osjetljivija i složenija zbog stalnih preispitivanja i savjeta koje daju društva i institucije o tome kako „ispravno“ odgajati. Time se povećava stalno preispitivanje roditeljske kompetencije, a ujedno i raste frustracija roditelja u odnosu na određene norme i očekivanja po kojima se potrebno ponašati. Unutar ovoga istraživanja upravo je fokus na stavovima roditelja koji mogu dati najbolji uvid u stvarno stanje svoga odnosa s djetetom i toga što oni percipiraju kao poželjno i nepoželjno roditeljsko ponašanje.

3. METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

3.1. Istraživački problem

Poznato je da ponašanja svakog pojedinca proizlaze iz osobnih karakteristika, okolnosti i okruženja koje su sastavni dio njegova življenja i odrastanja. Roditeljstvo je sve više izloženo javnom prosuđivanju, osobito kada je riječ o ponašanju roditelja prema djetetu i tome je li ono ispravno ili ne. Odnos roditelj-dijete vrlo je složen utjecaj djeteta, roditelja i šire socijalne okoline (Obradović i Čudina-Obradović, 2003). Upravo zato problematiku roditeljskih ponašanja usmjerenih na djecu rane i predškolske dobi treba ispitati i tumačiti s pozicije roditelja i toga kako on promatra i objašnjava svoj odnos s djetetom.

3.2. Svrha i ciljevi istraživanja, opća i specifična istraživačka pitanja, operacionalne definicije

Svrha ovog istraživanja je opisati i dublje razumjeti stavove i izraze kojima se roditelji koriste kada objašnjavaju svoj odnos s djetetom i opisati na koje načine i u kojim situacijama prepoznaju svoja nepoželjna roditeljska ponašanja.

Cilj istraživanja je bolje razumjeti ispitane stavove roditelja i opisati različite stavove među ispitanicama kada je riječ o tome kako prepoznaju i objašnjavaju svoja nepoželjna roditeljska ponašanja u odgoju djece rane i predškolske dobi.

3.3. Opća i specifična istraživačka pitanja

Kako se razlikuju stavovi roditelja kada je riječ o načinu interpretiranja poželjnih i nepoželjnih roditeljskih ponašanja?

Na koji način roditelji interpretiraju razloge zbog kojih koriste nepoželjna roditeljska ponašanja?

Uz koja životna poboljšanja roditelji povezuju pozitivnu promjenu svoga ponašanja prema djetetu?

Kojim se izrazima roditelji koriste kada opisuju svoja nepoželjna roditeljska ponašanja u odnosu na karakteristike djeteta?

Kojim se izrazima roditelji koriste kada opisuju svoja nepoželjna roditeljska ponašanja u odnosu na karakteristike roditelja?

3.4. Operacionalizacija konstrukata

Ponašanjem se u ovom istraživanju smatra svako svjesno i namjerno djelovanje od strane odrasloga pojedinca, u ovom slučaju roditelja. Roditeljska ponašanja od ključne su važnosti za razvoj djeteta kao individue jer izravno utječu na djetetovo ponašanje i određuju kvalitetu odnosa s njim. Kvaliteta obiteljske interakcije i roditeljsko ponašanje (Klarin i Derđa, 2014) imaju najznačajniju ulogu kada je riječ o razvoju i odrastanju djeteta, kao i o oblikovanju njegova ponašanja u odnosu s roditeljima i drugima iz njegova okruženja.

3.5. Opis pristupa istraživanja i metoda prikupljanja podataka, terenskog postupanja, opis populacije i planiranog uzorka

Korišten je polustrukturirani individualni intervju s 10 roditelja koji imaju bar jedno ili više djece rane i predškolske dobi.

Kada je riječ o dobi, ispitanici su u rasponu od 31 do 43 godine. Razlike su vidljive i u stupnju obrazovanja jer su u istraživanju sudjelovali ispitanici kojima je razina obrazovanja osnovna škola (OŠ), dok je najviša razina obrazovanja ispitanika visoka stručna sprema (VSS). Što se tiče radnog mjesta, jedan od ispitanika nije zaposlen, dvoje ih je samozaposleno jer su poduzetnici, dok su ostali na različitim radnim mjestima zaposleni od strane drugih javnih i privatnih institucija. Broj djece po ispitaniku kreće se od 1 djeteta do 8 djece, a razlike su prisutne i kada je riječ o dobi djece. Najmlađe dijete ispitanih sudionika ima 7 mjeseci, a najstarije 19 godina. Jedan ispitanik ima jedno dijete, šest ispitanika ima dvoje djece, dva ispitanika imaju četvero djece i jedan ispitanik ima osmero djece. Poznato je da mjesto življenja definira kulturna obilježja koja nadalje definiraju uvjerenja i ponašanje roditelja jer kultura ima ključnu ulogu i utjecaj na roditeljske spoznaje iz kojih proizlazi roditeljsko ponašanje (Pažur, Drvodelić i Domović, 2024). Troje roditelja je s područja grada Zagreba, dok je njih četvero iz okolice Zagreba, a preostalih troje s područja Istre. Svi ispitanici su u bračnom statusu.

S obzirom da su u istraživanju ispitivani stavovi i mišljenja roditelja, na temelju odgovora nekoliko ispitanika dobili su se uvidi u sliku i doživljaj koju ispitanici imaju o sebi kao roditelju, odnosno samopercepciji vlastitog roditeljskog ponašanja.

Na temelju ispitanih stavova moglo se saznati i na koji način roditelji doživljavaju svoju djecu te kakva očekivanja imaju u odnosu na njih što se može izdvojiti kao poseban podatak dobiven ovakvim načinom ispitivanja, a o čemu će u nastavku iznošenja rezultata biti detaljnije prikazano i objašnjeno.

3.6. Instrumenti

Instrument istraživanja je intervju koji se sastoji od deset unaprijed pripremljenih pitanja koja će biti na isti način i istim redoslijedom postavljena svakom ispitaniku. Pitanja su osmišljena na način da odgovore na postavljena istraživačka pitanja i korištena su samo za potrebe istraživanja diplomskoga rada. Pitanja su osmišljena na način da se odgovorima na njih dobije uvid u stavove roditelja o tome kako oni objašnjavaju svoj odnos s djetetom te na koje načine i u kojim situacijama prepoznaju svoja nepoželjna roditeljska ponašanja. Također, odgovori na pitanja pomažu dublje razumjeti ispitane stavove i izraze kojima se roditelji koriste, kao i opisati različite stavove među ispitanicima.

Pitanja za ispitanike:

1. Možete li mi reći više o sebi (dob, status obrazovanja, radno mjesto, broj i dob djece te bračni status)?
2. Koja su, prema Vašem mišljenju, poželjna roditeljska ponašanja u odnosu s djetetom?
3. Koja su, prema Vašem mišljenju, nepoželjna roditeljska ponašanja u odnosu s djetetom?
4. Što Vas, kao roditelja, zna potaknuti na neko nepoželjno ponašanje?
5. Koji čimbenici tijekom dana znaju utjecati na to kako ćete se toga dana ponašati prema djetetu?
6. Što bi se moglo poboljšati u Vašem životu, a što bi se ujedno pozitivno odrazilo na promjenu Vašeg ponašanja prema djetetu?
7. Koja su Vaša mišljenja o roditeljskoj ulozi danas, što je Vama bitno i što/tko Vam olakšava i pomaže u tome?
8. Primjećujete li razlike u svom ponašanju kada je riječ o mlađem ili starijem djetetu, ako da, opišite jednu situaciju?
9. Primjećujete li razlike u svom ponašanju kada je riječ o kćeri ili sinu i kako to objašnjavate?
10. Jeste li primijetili da ponekad Vaše ponašanje zna poboljšati ili pogoršati djetetovo i u kojim situacijama?

3.7. Pitanja istraživačke etike i refleksivnosti istraživača

Prilikom odabira ispitanika istraživanja, u ovome slučaju roditelja, vodilo se računa da roditelji imaju isključivo djecu ranog i predškolskog uzrasta. Isto tako, vodilo se računa da su roditelji različitih karakteristika, pod time misleći na radni status, razinu obrazovanja, dob i mjesto prebivališta, pa samim time i kulturna obilježja.

Za sve sudionike ispitivanja pripremljen je dokument koji je sadržavao sljedeće informacije: ime istraživačice i kontakt na koji ju mogu dobiti, naziv, cilj i svrha projekta, vrijeme trajanja projekta, izjava istraživačice o očuvanju anonimnosti svih sudionika sastanaka te potencijalni rizici istraživanja. Sudionike istraživanja unaprijed se obavijestilo kako će sve bilješke i snimljeni audio materijal dobiveni tijekom ispitivanja biti dostupni samo istraživačici za potrebe pisanja diplomskoga rada. Prije provedbe intervjua sudionicima istraživanja pripremljen je kratki upitnik u svrhu dobivanja osnovnih informacija o sudionicima. Prije početka intervjua svakom je ispitaniku na uvid priložen informirani pristanak na kojem je objašnjen cilj i svrha istraživanja, svrha intervjua, dopuštenje da se intervju snima, mogućnost odustajanja u svakom trenutku i garantiranje anonimnosti ispitaniku. Naglašeno je kako će se snimljeni intervju transkribirati od strane istraživačice, te da će se audio verzija izbrisati, a dobiveni podaci će biti dostupni isključivo istraživačici. Intervju se odvijao u prostoru u kojem se ispitanik osjećao najugodnije, neovisno je li riječ o prostoru njegova doma ili već unaprijed dogovorenom mjestu.

Svim ispitanicima i sudionicima napomenulo se da je potencijalna dobit od ovog istraživanja u tome što se promišljanjem o ovim temama može utjecati u korist pozitivnih promjena u roditeljskom ponašanju i djetetovom razvoju.

Ja, kao istraživačica, u istraživanje ulazim sa stavom kako roditeljska ponašanja u velikoj mjeri utječu i oblikuju osobnost i ponašanje djeteta. Predrasude koje sam osvijestila su da visoka očekivanja iz okruženja prema roditelju oblikuju situacije u kojima roditelji poznaju i razlikuju sve ono što je poželjno i nepoželjno kao njihovo ponašanje i reagiranje u odnosu s djetetom, ali da usprkos tome postupaju drugačije, odnosno nepoželjno. S obzirom da sam osvijestila svoje predrasude u ovom području, u istraživanje sam uključila roditelje različitih karakteristika te na taj način pokušala osvijestiti perspektive svih uključenih i nastojati bolje razumjeti njihove stavove. Pristupila sam istraživanju s pozicije da želim otkriti, razumjeti i opisati stavove roditelja o njihovim nepoželjnim roditeljskim ponašanjima, kao da o njoj ništa ne znam, te sam u istraživanje ušla neutralnog stava i s osviještenim predrasudama, koje sam ostavila po strani.

3.8. Plan terenskog istraživanja

Trajanje istraživanja: 4 mjeseca

Priprema za istraživanje (izrada instrumenata): mjesec dana

Trajanje terenskog istraživanja: mjesec dana

Analiza podataka: mjesec dana

Pisanje izvještaja: mjesec dana

Terensko istraživanje trajalo je mjesec dana i unutar tih mjeseca dana ispitano je 8 roditelja redoslijedom ovisno o lokaciji svakoga ispitanika.

3.9. Način prikupljanja podataka

Prije same provedbe istraživanja ispitanici su pročitali *Informirani pristanak za sudjelovanje u istraživanju* gdje vlastitim potpisom pristaju na sudjelovanje u istraživanju koje se provodi na način prethodno opisan u tekstu. Osim toga, ispitanici su ispunili i obrazac s osobnim podacima koji uključuje razinu obrazovanja, radno mjesto, dob/spol, broj/dob/spol djece i mjesto življenja. Navedeni podatci bit će korišteni u svrhu dubljeg razumijevanja razlika i povezanosti roditeljskog ponašanja u odnosu na navedene karakteristika roditelja i njihove djece.

Planirano trajanje intervjua je oko 45 minuta, iako je trajalo i kraće s obzirom na način odgovora ispitanika. Svakom ispitaniku postavljaju se ista pitanja istima redoslijedom. Intervju je sniman diktafonom s ciljem preciznijeg transkribiranja podataka, a voditeljica intervjua prema vlastitoj je procijeni vodila bilješke. Vrijeme i mjesto provođenja istraživanja unaprijed je dogovoreno s ispitanicima. Obrada podataka izvršit će se na način da istraživačica preslušava snimane intervjue i transkribira dobivene podatke u obliku bilješki. Vrijeme provođenja intervjua i prikupljanja podataka trajalo je od 7. veljače 2024. do 5. ožujka 2024.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno u obliku intervjua na uzorku od 10 ispitanika, od kojih 5 očeva i 5 majki. Ispitanici se u velikoj mjeri razlikuju s obzirom na individualne karakteristike pod kojima se misli na razinu obrazovanja, radno mjesto, dob/spol, broj/dob/spol djece, kao i mjesto življenja. Svakom ispitaniku postavilo se 10 unaprijed pripremljenih pitanja koja svojim oblikom proizlaze iz postavljenih istraživačkih pitanja. Pitanja su opisna i oblikovana na način da dublje prikažu roditeljske stavove o tome kako prepoznaju i objašnjavaju svoja nepoželjna roditeljska ponašanja u odgoju djece rane i predškolske dobi.

4.1. Stavovi roditelja o poželjnim i nepoželjnim roditeljskim ponašanjima

Kada je riječ o poželjnim i nepoželjnim roditeljskim ponašanjima važno je istaknuti da se po rezultatima istraživanja poželjna ponašanja u većoj mjeri razlikuju od nepoželjnih s obzirom na ispitane stavove roditelja, što znači da su u pozitivna ponašanja roditelji iznosili više različitih

načina postupanja prema djetetu, dok se nepoželjni postupci u većini slučajeva ponavljaju kod svih roditelja.

Redni broj ispitanika	Ključna poželjna ponašanja	Ključna nepoželjna ponašanja
Ispitanik 1	Dosljednost, kontrola	Nedovoljna osviještenost vlastitih pogrešaka
Ispitanik 2	Objašnjavanje vlastitih postupaka, poticanje samostalnosti	Vikanje
Ispitanik 3	Razgovor s djetetom, realna očekivanja	Isključenost zbog opterećenosti obvezama
Ispitanik 4	Strogoća i kontrola	Isključenost
Ispitanik 5	Razumijevanje, strpljenje, razgovor i uključenost u djetetov život	Nestrpljivost, vikanje i kazne
Ispitanik 6	Odgajanje djece u skladu s vlastitim vrijednostima, poticanje socijalnih kompetencija	Nedostatak razumijevanja, previsoka očekivanja
Ispitanik 7	Objašnjavanje posljedica djetetova ponašanja, dosljedno postavljanje granica, iskrenost	Nestrpljivost
Ispitanik 8	Zajednička igra, izlaganje djece iskustvenim i životnim situacijama	Vikanje
Ispitanik 9	Pozitivan pristup, odgajanje primjerom, uključivanje djeteta u razgovor o posljedicama i uzrocima njegova ponašanja, sudjelovanje u aktivnostima s djecom	Ishitrene reakcije, nedosljednost u postavljanju granica
Ispitanik 10	Odgajanje po uzoru, usklađeno i dosljedno ponašanje, poticanje izražavanja djetetova mišljenja	Previsoka očekivanja

U poželjna roditeljska ponašanja jedan od ispitanika ističe važnost toga da je svako dobro ponašanje ono iza kojeg roditelj može stajati, u smislu da roditelj treba biti dosljedan kada je riječ o dogovorima i obećanjima prema djeci: *Bolje je obećati manje, pa da se to održi, nego obećati puno što nije održivo jer to djeca shvate pa koriste, znaju kada ne možeš ispuniti.* Dio ispitanika strogost ubraja u poželjno roditeljsko ponašanje: *U nekim sam stvarima, po mom mišljenju, konzervativan, npr. u odobravanju, ograničenjima i nadzoru djeteta pred ekranima. Bitno mi je da djeca vide da imam kontrolu i da sam upućen u to što se događa, dok drugi*

roditelj navodi slično: *Potrebna je strogoća i kontrola, najviše ekrana.* Međutim, većina roditelja primjećuje kako je važno razgovarati s djetetom i ostati smiren kod rješavanja problema: *Smireno razgovaram i pokušavam objasniti djetetu jer sam primijetila ako započnem s vikanjem na dijete da npr. prestane otvarati ladicu, dijete i dalje ide namjerno otvarati i neće uopće poslušati, dok u situacijama kada dođem do njega i objasnim mu zašto ne može to otvarati, dijete bolje surađuje.* Jedan od ispitanika jasno pokazuje razumijevanje kada je riječ o djeci i njihovim potrebama i to tumači na način: *Treba shvatiti i dijete i da nije ni djetetu uvijek jednostavno kako se nama čini te da treba imati realna očekivanja. Roditelji su ponekad gori nego djeca jer i sam znam često nakon dolaska s posla ne saslušati ili ignorirati dijete dok mi želi opisati svoj dan.* Roditeljske vrijednosti često se prenose u odgoju: *Važno je voditi brigu o djeci, ispravno ih usmjeravati u životu da budu poštteni, iskreni, imaju potrebu pomoći, da znaju uvažavati razlike i stjecati radne navike.* Prisutne su i razlike kada je riječ o mjestu življenja koje utječe na način odgoja i ujedno iskustva kojima je dijete neposredno izloženo: *Pokazujem im jednostavnije poslove s obzirom da živimo na selu i kako treba imati poštovanja prema životinjama.* Iz intervjua se moglo zaključiti da postoji nesklad između ponašanja i načina odgoja ispitanika i njezina supruga.: *Primjećujem kod supruga više nepoželjnih ponašanja u smislu da provocira dijete jer mu naglo uzima nešto što već ima, bez da ga pita. Primjećujem da se i dijete dalje na taj način ponaša u odnosu s drugom djecom. U situacijama kada postavim granicu da dijete nešto ne radi, npr. ne čupa ili ne gura i kada se dijete započne zbog toga smijati, suprug ga također podržava smijehom, a to nije dobro jer dijete moju granicu shvaća neozbiljno.* Isto tako, vidljivo je da su majke češće i više usmjerene podučavanju, dok odnos između djeteta i oca uključuje više zabave, poticanje samostalnosti i rješavanje problema. Da je roditeljsko ponašanje ovisno o različitim čimbenicima, unutarnjim i vanjskim, potvrđuju sljedeće izjave roditelja: *Ima dana kada baš ne saslušam djecu jer se negdje žurim ili nemam vremena, pa ponekad još iz toga započne nervoza i povišen ton. Imam osjećaj da djeci takvim ponašanjem šaljem poruku da nije toliko bitno što imaju za reći, odnosno da je manje vrijedno.,* dok drugi roditelj ističe: *Nedostatak razumijevanja za djetetove potrebe jer se ponekad dogode situacije za koje sam sigurna da bi bolje reagirala kada bi bila više odmornija.,* te treći: *Trebalo bi riješiti stvar prije vikanja, ali događa se jer je tempo života brz i nema se baš svaki put vremena objasniti polako i kako bi trebalo.*

4.2. Izrazi kojima se roditelji koriste kada objašnjavaju razloge koji ih potiču na nepoželjna ponašanja

Najveći dio ispitanika potvrdio je da razlozi koji utječu na njihovo ponašanje najčešće dolaze od utjecaja vanjskog okruženja, iako manji broj ispitanika ističe da su razlozi njihova nepoželjna ponašanja isključivo unutar obitelji, odnosno način kako se djeca ponašaju.

Redni broj ispitanika	Razlozi nepoželjnih ponašanja – izrazi roditelja
Ispitanik 1	Posao, okruženje u kojem radim, kao i kolege
Ispitanik 2	Previše radnog vremena, dijete puno vremena provodi u vrtiću, nepodržavajuće okruženje obitelji
Ispitanik 3	Djetetov neposluh i zaigranost u situacijama umora i opterećenosti, neizvjesnost i iščekivanje važnog poziva ili događaja, tj. fokusiranost na sebe
Ispitanik 4	Samo djetetova ponašanja, kada se djeca svađaju ili kako se dijete ponaša, npr. nezahvalnost kod djece
Ispitanik 5	Manjak vremena, nervoza, usredotočenost na sebe, promjene raspoloženja i iznenadne situacije
Ispitanik 6	Umor, prezauzetost poslom, fakultetskim obvezama, obvezama oko kućanskih poslova, očekivanja od strane djece jer sve mora odmah, kada nema uvažavanja i poštivanja postavljenih i dogovorenih granica, djetetovo nezadovoljstvo i nezahvalnost
Ispitanik 7	Zauzetost poslom dok dijete istovremeno traži pozornost
Ispitanik 8	Okolnosti
Ispitanik 9	Djetetovo nepoželjno ponašanje kada npr. testira roditeljske granice
Ispitanik 10	Roditeljski temperament, očekivanja i frustracije kada se roditeljska realnost ne podudara s njegovim očekivanjima, djetetova ponašanja

Ispitanici pod vanjske utjecaje ističu posao, okruženje na poslu, ubrzan tempo života, nedostatak vremena i previsoka očekivanja što je potkrijepljeno primjerom: *Ako se dolazi bez pritiska s posla, dok se istovremeno dogodio neki problem s djetetom, npr. u školi, lakše će roditelj biti sposoban riješiti problem na smiren način*, dok jedan o roditelja ističe da posao i vanjski čimbenici ni u kojoj mjeri ne utječu na njegovo ponašanje: *Posao ne utječe na moje ponašanje ni bilo koji drugi vanjski čimbenici, samo djetetova ponašanja. Primjerice, kada se djeca svađaju i kako se ponašaju, npr. nezahvalnost kod djece jer im se sve može priuštiti. S obzirom da smo u dobroj financijskoj situaciji, ističe da to djeca ponekad znaju koristiti. S*

druge strane, nedostatak podrške partnera dodatno otežava roditeljsku ulogu: *Supruga isto nekako krivim jer on smatra da je to sve moja obaveza (kuća, dijete) i onda kada sve sam radiš i vidiš da to netko ne cijeni, nezahvalno je.* Dio roditelja u razloge nepoželjnog ponašanja navodi i djetetova ponašanja: *Očekivanja od strane djece jer sve mora odmah, kada nema odgode i dogovora da se nešto može malo kasnije, djetetova upornost jer nema uvažavanja i poštivanja postavljenih i dogovorenih granica, djetetovo nezadovoljstvo i nezahvalnost te buran i težak početak dana od jutra,* kao i neispunjenje vlastitih očekivanja: *Frustracije kada se roditeljska realnost ne podudara s njegovim očekivanjima također se pridružuju čimbenicima koji mogu izazvati roditeljsko nepoželjno ponašanje.,* kao i sljedeći primjer: *Uzruja me ako sam fokusirana na nešto što radim dok istovremeno dijete dolazi s nekim zahtjevom, a znam da to inače može i samo napraviti.*

Posebno je važno istaknuti stav jednog od ispitanika koji tvrdi da neka djetetova ponašanja znaju biti okidač njegova ponašanja jer je njemu kao djetetu to nešto bilo zabranjeno, npr. da djeca imaju stav i mišljenje koje je drugačije od roditeljskog.

4.3. Promjene u načinu života i njihov pozitivni utjecaj na roditeljsku ulogu i ponašanje

Većina ispitanika kao glavni nedostatak ne naglašava toliko manjak financijskih sredstava ili društvene podrške koliko nedostatak vremena koje bi proveli sa svojom djecom i obitelji, pa su u skladu s tim roditelji isticali sljedeće pozitivne promjene s ciljem poboljšanja njihova roditeljskog ponašanja.

Redni broj ispitanika	Pozitivne promjene s ciljem poboljšanja roditeljskog ponašanja
Ispitanik 1	Bolja financijska situacija
Ispitanik 2	Manje radno vrijeme, više vremena za obitelj
Ispitanik 3	Manje tehnologije za roditelje, tj. da roditelji najprije manje koriste tehnologiju, manje posla, više vremena s djetetom
Ispitanik 4	Samo djetetovo ponašanje
Ispitanik 5	Više vremena za sebe

Ispitanik 6	Manje obaveza, pomoć u svim poslovima, kao i manja očekivanja
Ispitanik 7	Više vremena i razumijevanja, poticati djecu da budu više samostalna
Ispitanik 8	Više kontakta s prirodom i životinjama jer se ponekad najbolje uči iskustveno
Ispitanik 9	Financijska situacija i kada bi mogli živjeti u manjoj sredini da djeca imaju veću slobodu kretanja, da budu više samostalna, dok roditelj istovremeno može raditi nešto svoje Roditelji trebaju naučiti slušati svoju intuiciju, a manje se voditi nečim što je netko rekao i tražiti odgovore izvana, treba tražiti odgovore unutar sebe i u odnosu na svoj način života
Ispitanik 10	Rad na sebi, psihoterapija, baka ili djed koji bi češće pričovali djecu Spoznaja da ima toliko literature i krug ljudi s kojima se dijele iste vrijednosti

Samo dva od deset ispitanika navodi da bi bolja financijska situacija mogla poboljšati način života, a što bi se ujedno i pozitivno odrazilo na promjenu njihova ponašanja prema djetetu kako ističe jedan od roditelja: *Bolja financijska situacija da bi mogao priuštiti više sebi i djetetu.* Majke kao pozitivnu promjenu ističu manje radno vrijeme: *smatram da bi žene trebale raditi maksimalno 6h na dan jer moraju imati vremena za druge obveze, za obitelj.* Važno je istaknuti da većina roditelja primjećuje kada bi imali više vremena za sebe, da bi u tom slučaju bili i bolji roditelji: *Da imamo baku ili djeda koji bi češće pričovali djecu da supruga i ja možemo biti jedno s drugim i napuniti baterije.* Posebno je zanimljivo istaknuti kako jedan od ispitanika ističe da poboljšanje u njegovu životu može jedino pridonijeti djetetovo ponašanje i zalaganje jer kako ističe: *Samo djetetovo ponašanje, zalaganje jer to je ono što oni tebi vraćaju.* Jedan od ispitanika smatra da bi promjena mjesta življenja itekako poboljšala postojeći način života, pa tako iznosi želju: *Kada bi mogli živjeti u manjoj sredini da djeca imaju veću slobodu kretanja, da budu više samostalna, dok roditelj istovremeno može raditi nešto svoje. Ovako je sve zajednički organizirano, npr. odlazak u park.* S druge strane, jedan od ispitanika koji već živi u manjoj seoskoj sredini ističe kako za sebe i svoju djecu poboljšanje vidi u dodiru s prirodom i životinjama jer smatra da se ponekad bolje nauči životnim lekcijama kroz neposredna iskustva. Svi ispitanici primjećuju razliku kada je riječ o roditeljskoj ulozi i ponašanju roditelja danas u odnosu na ranije. Jedan od ispitanika potkrijepio je to primjerom na iskustvu svojeg najstarijeg i najmlađeg djeteta jer najstarije ima 19 godina, a najmlađe 6 godina: *Puno je teže danas odgajati dijete koje sada ima 6 godina, nego tada najstarije koje je imalo 6 godina jer je potrebna veća kontrola zbog tehnologija, zatim velika je razlika i u interesima djece.* Neki od

stavova roditelja su da je prije bilo više vremena za obitelj koliko god da su danas neke stvari lakše, opet je izazovnije i zahtjevnije jer je ranije bila i veća povezanost s djecom. Jedan od ispitanika ističe: *Danas je izgubljen osjećaj za obitelj i sve je češća situacija da su suprug i žena sami u roditeljskoj ulozi te da rijetko imaju pomoć bake, djedova ili nekoga bliže, primjerice susjeda*, jer kako ističe: *danas svi imaju svoj život*. Manji broj ispitanik ima podršku i pomoć nekoga kada je riječ o roditeljstvu, dodatnu podršku pružaju većinom odgojno-obrazovne ustanove, tj. dječji vrtići. Ostali kao pomoć navode bake i djedove, kako ističe jedan od ispitanika: *svaki dan odlaze po djecu u vrtić ili školu, igraju se s njima, vode ih u šetnje ili na more i ostaju s njima kada su bolesni*. Većina ispitanika izjasnila se oko toga da je roditeljska uloga danas zahtjevnija, da su roditelji skloni analiziranju okruženja što se tiče trendova, načina odgoja, fizičkog izgleda roditelja i djeteta. Isto tako, smatraju da je pred roditelje stavljeno previše informacija: *Roditelji od svih informacija više ne slušaju svoju intuiciju i ne postupaju u skladu sa svojom situacijom, već se većinom vode onim što netko drugi kaže kako bi trebalo*. *Odgovori se često traže izvana, umjesto unutar sebe u odnosu na svoj način života*, navodi jedan od roditelja. Jedan od ispitanika ističe da je ranije bilo lakše odgajati jer su danas prava djece toliko naglašena: *Roditeljima je ograničena sloboda kako će se ponašati prema djetetu. Onda takvo ponašanje djeca koriste, osobito u školi kada narušavaju odgojno-obrazovni rad jer su svjesni da im nastavnik ili profesor ne može ništa*. Očekivanja od roditelja su velika jer se podrazumijeva da roditelj nakon 8 ili 10 sati radnog vremena bude spreman pravilno odgajati svoje dijete. Jedan od ispitanika ističe da on dosta toga kao roditelj prenosi iz načina kako je on bio odgajan, pa tako ističe: *Tako sam i ja odgajan, pa se možda nekima i moj način odgoja i doživljaj obitelji čini staromodan*. Posebno je zanimljivo istaknuti da jedan od roditelja smatra kako se danas previše komplicira u odgoju jer se djeci previše toga daje, čime se stvara sve veće nezadovoljstvo. Smatra da treba odgajati djecu na način da preuzimaju odgovornost, budu samostalna i znaju reagirati u nekim situacijama, tj. da se nauče postaviti. Dio roditelja slaže se s tim da kod djece treba više poticati samostalnost i razmišljanje: *Odgojno-obrazovni sustav formira zadatke da se djeca stalno obraćaju za pomoć roditeljima što zahtjeva da stalno nešto pitaju roditelje ili starije, pa se dogodi i to da ono što bi trebala i mogla sama ne rade zbog čega uvijek traže pomoć*. Slično tome, jedan od roditelja navodi: *Da se danas djeca rano odgajaju i uče za formalno obrazovanje, da znaju slova ili čitati, a da je malen fokus na ono bitnije - djetetovo emocionalno stanje i sposobnosti da se npr. zna nositi s neuspjehom*. Sve navedene tvrdnje ispitanici potkrepljuju s razmaženosti i previše izbora, a nedovoljno strpljivosti: *Roditeljska uloga danas je krivo tumačena jer su roditelji zamislili da bi oni trebali zaštititi djecu od svih negativnih iskustava i problema. Izazov je kako odgojiti dijete u svijetu*

koje je materijalno da ima i zadrži druge vrijednosti (duhovno, moralno). Teška vremena stvaraju jake ljude, a strah me je da smo mi generacija jakih ljudi koji stvaraju slabe ljude.

4.4. Stavovi roditelja o razlikama u njihovu ponašanju kada je riječ o dobi i spolu djeteta

Kada je riječ o razlikama u odnosu na individualne karakteristike djeteta važno je istaknuti da većina ispitanika ne pravi razlike u njihovu ponašanju među djecom kada je riječ o spolovima, iako jedan od njih ističe da bi bio stroži kada je u pitanju kćer u razdoblju izlazaka, nego kada je to isto razdoblje prisutno kod sinova. Što se tiče samog ponašanja u drugim situacijama, navodi kako bi bio nježniji i blaži jer je ipak ženski spol u pitanju. Ispitanici koji imaju djecu istih spolova slažu se s tim da im nisu bitni spolovi djece, ali kad bi primjerice imali muško dijete, svakako bi bili grublji s ciljem da dijete *doživi svoju muškost*. Primijećene su i razlike u igri kada je riječ o spolovima, igra kod dječaka je borbena i puna akcije, dok je kod djevojčica igra nježnija i mirnija, navodi jedan od ispitanika: *s kćeri sam mogla satima sjediti i igrati se nekih mirni igara*. Isto tako, stav je kod jednog ispitanika takav da je sin privrženiji i ovisniji o majci, osobito ako je mlađe dijete u obitelji. Jedan od ispitanika koji imaju tri sina i jednu kćer, primjećuje da kćer zna poprimiti neke karakteristike sinova, poput nekih oblika zezanja i grubosti. Posebno je zanimljiva izjava koju je istaknuo: *Dečki izvuku živce, a curice se uvuku u živce*. Nadalje, drugi ispitanik ističe da ne pravi nikakve razlike kada je riječ o spolovima i da je po tom pitanju ravnopravan jer smatra što nije kod ženskih lijepo ponašanje, ujedno nije ni kod muških. Ističe da njezin suprug više dozvoljava sinovima, nego kćeri jer kako kaže: *da može kćer bi najradije zatvorio u četiri zida da joj se ništa ne dogodi*. Što se tiče pomoći, kćer napravi sve poslove po kući kao što bi i ona da je tu, a sinovi su za poslove vani. U odnosu na dob prisutne su razlike jer većina ispitanika smatra da s mlađim djetetom postupa nježnije i popustljivije jer je još zaigranije, dok se od starije djece očekuje određena razina odgovornosti i razumijevanja. Smatraju kada dođe drugo dijete, da se ima manje vremena za prvo dijete. Jedan od ispitanika ističe da su u odgoju prvog djeteta on i supruga dosta pogriješili jer su bili dosta u strahu, oprezni i često ga udaljavali od vršnjaka s ciljem da ne budu neki problemi, iako je odgoj najmlađeg djeteta bio potpuno drugačiji. Navodi kako im sada mlađe dijete dok se igra s drugom djecom zna reći: *Mama, nemoj me gledati, odmakni se* jer primijeti da je pod nadzorom i želi slobodu koju starije dijete nije imalo u tolikoj mjeri. Posebno je važno istaknuti stav da primijete kako se starija djeca sve više udaljavaju i da im je drago što se to mlađe dijete na neki način još uvijek drži uz njih te da to rezultira popustljivošću. Ispitanik koji ima jedno dijete istaknuo je da primijeti da dosta roditelja radi razliku kada je riječ o dobi jer su očekivanja

od starijeg djeteta takva da ono treba biti odgovornije i nekako naučiti mlađu braću i sestre nekim lekcijama prema svom primjeru. Smatra da su roditelji prema starijoj djeci uvijek stroži i da se uvijek kasnije u odrasloj dobi primijeti razlika između starije i mlađe djece, a najvidljivija je ta da starija djeca preuzimajući odgovornost i brigu za mlađe potpuno zanemaruju sebe i svoje potrebe, dok mlađa ostaju ovisna o pomoći drugih. Na potrebe mlađeg djeteta brže se reagira, dok se kod starijeg očekuje razumijevanje da će pričekati ako mu nešto treba. S druge strane, drugi ispitanik izjavio je da je po njegovu mišljenju starije dijete uvijek više razmaženo baš iz razloga jer je prvo u obitelji i što je uvijek dobivalo sve. Mlađe dijete ima drugačije interese, pa je stoga drugačiji pristup, zahtjevi i očekivanja. U primjeru jednog ispitanika može se zaključiti kako majka starijoj djeci dopušta više nego mlađoj, dok otac više dopušta mlađoj nego starijoj. Jedan od ispitanika ističe promjenu u svom ponašanju u odnosu na dob kada je riječ o razvojnoj fazi, pa to objašnjava primjerom da joj se ponekad čini da više pažnje pridaje mlađem sinu koji ujedno i traži više pažnje, dok je starija kćer, koja je u školi, već u toj fazi da ne želi da je se poljubi ispred škole jer joj je to neugodno. Kada je riječ o dobi, jedan od ispitanika naglašava da se u odnosu među starijim i mlađim djetetom zna stvoriti ljubomora u smislu: *Kako ona može, a ja ne*. Primijećene razlike u ponašanju u odnosu na dob, jedan od ispitanika objasnio je na način da mlađe dijete treba više fizičkog kontakta, dok starije treba više psihičke podrške u obliku razgovora. Nadalje, da je sa starijim opušteniji pristup, dok je mlađem potrebno više vođenja. Zanimljivo je istaknuti stav jednog od ispitanika koji tvrdi da je stroži prema sinu, dok je skloniji više zaštititi kćer. Ističe da je više vremena posvetio svom prvom djetetu i da je ono dobilo više pažnje, ali smatra da je mlađem dao istinsku slobodu jer je starijem davao puno pažnje za koju smatra da nije imala na vrijednosti. Kada je riječ o spolovima, većina ispitanika ne pravi nikakve vidljive, odnosno svjesne razlike među spolovima. Jedan od ispitanika ističe da mu se sa sinom lakše poistovjetiti jer je i on muško i jer na njega može prenijeti neka svoja iskustva kao djeteta. Za sina ima taj stav da treba očvrnuti, dok bi kćer zaštitio u svemu. Navodi da njegova kćer pokazuje interes za nogometom, pa joj je stoga kupio i kopačke te tu ne vidi nikakav problem. Isto tako, kada mu se kćer igra s autićima to mu je u redu, a da se primjerice sin igra lutkama to mu ne bi bilo u redu. Smatra da *ne promovira muškobanjasto ponašanje* svoje kćeri, već se vodi njezinim interesima. U jednom od istraživanja provedenih u Hrvatskoj (Macuka, 2010) utvrđeno je da očevi i majke više kontroliraju mušku djecu nego žensku, kako psihološki, tako i bihevioralno, te da očevi i majke pokazuju jednaku emocionalnost prema muškoj i ženskoj djeci. Međutim, u ovome istraživanju, potvrđeno je da su roditelji, osobito očevi, emocionalno osjetljiviji i usmjereniji većoj kontroli prema ženskoj djeci.

4.5. Stavovi roditelja o utjecaju njihova ponašanja na djetetovo i obratno

Svi ispitanici složili su se oko utjecaja njihova ponašanja na djetetovo, dok su se s druge strane izjasnili, kada je riječ o utjecaju djetetova ponašanja na njihovo, da se nastoje kontrolirati i regulirati da postupe smireno i da djetetova burna ponašanja ne pogoršaju njihovo ponašanje. Više ispitanika tvrdi da se djeca ponašaju onako kako se roditelji ponašaju i da se dijete ponaša ovisno o roditeljskom ponašanju. Kada je riječ o djetetovoj ljutnji, važno je istaknuti stav jednog od ispitanika koji smatra da je djetetova ljutnja trenutna i da ono nije odrasla osoba koja kad se naljuti ne obrati danima i mjesecima jer *dijete nas ipak treba*, kako ističe. Ovdje se važno osvrnuti na roditeljski doživljaj djeteta i njegovih osjećaja. Svjesni činjenice da nas djeca trebaju i da su ovisna o nama, ponekad stvara u roditeljima misao da nije toliko bitno kako se ona osjećaju jer je i tako svaka njihova emocija trenutna i brzo promjenjiva. Posebno je zanimljivo razmišljanje ispitanika koji tvrdi da roditelji često ne razmišljaju o tome jesu li zadovoljene neke primarne potrebe djece ili kako je njima prošao dan, pogotovo ako je kod roditelja u danu ili tjednu previše izazova. Nadalje, ističe da primjećuje da su roditelji sposobniji regulirati svoje emocije uzrokovane životnim okolnostima, dok djeca svoja nezadovoljstva i nedostatke mogu izraziti jedino burnim emocijama. Neki od ispitanika čvrsto stoje iza stava da odgoj djeteta i njegovo ponašanje idu iz kuće jer se dijete ponaša prema uzoru. Kao što je istaknuto, većina roditelja nastoji smireno postupiti kada je riječ o utjecaju djetetova ponašanja na njihovo što potvrđuje stav jednog ispitanika koji ističe da pokušava dijete izolirati od svoje ljutnje. Isto tako, drugi ispitanik naglašava da uči djecu da se ne ponašaju onako kako ne bi htjeli da se drugi prema njima ponašaju. Prisutan je još stav o načinu kako roditelji doživljavaju djecu, pa tako jedan od ispitanika tvrdi da su djeca danas previše pod utjecajem razmišljanja roditelja, odnosno da mali broj roditelja dozvoljava djeci da izraze svoje mišljenje. Najviše frustracije kod roditelja, kada je riječ o djetetovim ponašanjima, izaziva djetetov otpor, protivljenje i stav da sve mogu sami. Primijećena je povezanost roditeljskog ponašanja s djetetom i kasnije djetetovog ponašanja prema drugima. Primjerice, ako roditelj u razgovoru sa starijim djetetom povisi ton, ono će sigurno povisiti ton na mlađe dijete. Isto tako, primijetili su da djeca njihove riječi točno onako kako su ih izgovorili znaju koristiti u razgovoru s drugima. Ako roditelj pokaže nervozu i na taj način reagira, izjasnili su se, da će na taj način i dijete uzvratiti – uznemireno. Kada je riječ o tome da roditeljsko ponašanje može poboljšati ili pogoršati djetetovo, važno je istaknuti primjer jednog od ispitanika koji opisuje jednu od situacija u kojoj je to bilo vidljivo. Kada dijete prolije vodu i kaže: *ups, pobrisat ću*, a ako moj odgovor na to bude: *u redu, zna se dogoditi da se prolije*, tada je sve u redu. U situacijama kada sve već pospremim i budem umorna znam reći: *što si sad to napravio*, njegova reakcija bude

da se ukipi, gleda u mene i kaže: *nisam htio* i nadalje ističe: *sada je tu isto bitno na koji će način roditelj dalje reagirati. Ako roditelj nastavi s izjavom poput: u redu je, znam da nisi htio, pobrisat ćemo, uspio je kontrolirati svoju ljutnju, ali ako se nastavi vikati i dalje na dijete odmah je za takvo njegovo ponašanje posljedica djetetov plač i udaljavanje.* Ispitanik ističe da je važno da dijete nauči i osvijesti uzrok te posljedicu nekog problema na pozitivan način. Jedan od ispitanika ističe da je bio na radionicama za roditelje „Rastimo zajedno“ gdje su učili o tome kako je važno djeci dati do znanja, pogotovo kada zahtijevaju nešto što se ne može odmah pružiti, da ih se čuje i razumije. Otkako na taj način razgovora s djetetom, s ciljem da pokaže razumijevanje za njegovu želju i zatim mu objasni zašto to trenutno nije moguće provesti te da će to napraviti kada bude moguće, naglašava da puno bolje dijete poslušna i uspijeva ostvariti dogovor. Djeca znaju prepoznati osjećaje i kada nešto nije u redu, a svi ispitanici slažu se kako je djetetovo ponašanje pod utjecajem roditeljskog ponašanja, ali i obratno kako su već i spomenuli neki od ispitanika.

RASPRAVA

Prema dobivenim rezultatima istraživanja utvrđeno je da roditeljstvo određuju brojni čimbenici koji izravno i neizravno utječu na roditeljsko ponašanje (Pećnik, 2010). Roditelji svoju ulogu u odgoju i odrastanju djeteta procjenjuju kao zahtjevnu s previše očekivanja i nepredviđenih okolnosti te premalo vremena potrebnog za ispravno obavljanje roditeljske uloge. Posebno je zanimljivo istaknuti različita promišljanja roditelja kada je riječ o njihovim poželjnim i nepoželjnim roditeljskim ponašanjima, na način da je određeno ponašanje za neke roditelje poželjno, dok za druge nije. Primjerice, pojedini roditelji smatraju da je strogost poželjna, dok je drugi sudionici istraživanja svrstavaju u nepoželjno ponašanje. Kada je riječ o nepoželjnim ponašanjima, roditelji su od takvih ponašanja najviše spominjali vikanje, odnosno nemogućnost roditelja da na smiren način pokuša objasniti djetetu posljedice njegova ponašanja. U poželjna ponašanja roditelji ubrajaju dosljednost, strogoću (manji dio njih), kontrolu i nadzor, strpljivost i smirenost u reagiranju na djetetove zahtjeve, poticanje samostalnosti i neovisnosti, razgovor s djetetom, uključenost u djetetov život, realna očekivanja, uravnoteženo postavljanje pravila i granica, povjerenje umjesto straha, usmjeravanje prema vrijednostima (iskrenost, poštenje, pomaganje i uvažavanje te stjecanje radnih navika), igru i sudjelovanje u aktivnostima s djecom te uzorno roditeljsko ponašanje. Kada je riječ o nepoželjnim roditeljskim ponašanjima, primijećeno je da se ona ponavljaju kod većine ispitanika, a neka od njih su: vikanje, pretjerana strogost, ignoriranje djeteta i nemogućnost da ga se sasluša, fizičko i verbalno kažnjavanje, nedostatak razumijevanja za djetetove potrebe, previsoka očekivanja, neodgovornost, burne reakcije, nedosljednost u postavljanju granica te doživljaj djeteta kao manje vrijedne osobe. Nadalje, neka od nepoželjnih roditeljskih ponašanja mogu dovesti do toga da se i dijete na taj način počne ponašati prema drugima (Pažur, Drvodelić i Domović, 2024) što je opisala jedna majka koja je primijetila da njezina starija kćer neka njezina nepoželjna ponašanja prenosi u ophođenju s mlađim bratom. Roditelji su prepoznali kako ponekad kod dječjeg neposluha djeluju na način da djecu kontroliraju. Time su neki od njih zaključili kako je roditeljsko ponašanje često reakcija na dječje ponašanje, iako se dio roditelja nastoji regulirati u situacijama da djetetovo ponašanje ne izazove njihove burne reakcije i ponašanja. Kada je riječ o popustljivosti kao nezavisnoj dimenziji roditeljskog ponašanja (Kovačić i Penić Jurković, 2022), u ovom istraživanju ustanovljena je samo u obliku odsustva granica i nedosljednosti od strane roditelja, ali ne i kao slaganja sa svim zahtjevima djeteta. Sudionici ovoga istraživanja smatraju da djeci treba omogućiti što više samostalnog rješavanja izazova prikladnih njihovoj dobi, pustiti ih da se izbore za sebe na prihvatljiv način, pružiti im iskustva da se uče nositi s

frustracijom i nezadovoljstvom. Zanimljiv, za bolje razumijevanje roditeljstva, je iskaz jednog roditelja koji je naveo kako mu je teško procijeniti samoga sebe kao roditelja, ali da je svjestan da treba raditi na sebi. Neka promišljanja roditelja o tome zašto odabiru određena ponašanja usmjerena su na njihova očekivanja kakva bi djeca trebala biti. Ovdje su vidljive razlike između raznih sudionika ispitivanja, gdje jedni smatraju da dijete treba izlagati situacijama u kojima će se naučiti izboriti za sebe, izgrađivati vlastitu autonomiju, neovisnost i samostalnost, dok drugi, osobito kada je riječ o prvom djetetu, nastoje zaštititi dijete od svih negativnih iskustava. Pored utjecaja vanjskog okruženja, roditelji u razloge svoga nepoželjnog ponašanja ubrajaju i djetetova nepoželjna ponašanja koja uključuju djetetov neposluš, nepoštivanje postavljenih i dogovorenih granica te djetetovo nezadovoljstvo i nezahvalnost. Majke ističu duljinu radnog vremena jer ona negativno utječe na kvalitetu roditeljske skrbi i njihovo ponašanje uz sve ostale obveze, iako je primijećena uključenost i majki i očeva u odgoj djece, brigu i njegovanje. Kada je riječ o mjestu življenja, roditelji koji žive u manjim sredinama istaknuli su da njihova djeca imaju veću slobodu kretanja, izbor aktivnosti i često sudjeluju i uče iskustveno u različitim situacijama (uzgoj vrta, briga o životinja, raznovrsniji izbor igre,...), dok su djeca koja žive u urbanim sredinama, kako ističe jedan od roditelja, *prostorno ograničena*, potreban je veći nadzor i kontrola što se odražava na manje slobode i izbora prostora i aktivnosti.

Doživljaj roditeljske uloge (Brajša-Žganec, Lopižić i Penezić, 2014) moguće je tumačiti prema nekoliko izjava roditelja: *Teško je za sebe uopće išta govoriti jer ne razmišlja čovjek toliko o svojim greškama.; Tako sam ja odgajan, pa se možda nekima i moj način odgoja i doživljaj obitelji čini staromodan. Roditelji su danas previše opterećeni i nekako zapostavljaju djecu u svemu tome.* Kada je riječ o ponašanju roditelja u odnosu na spol djeteta, stavovi većine roditelja su takvi da se podjednako ponašaju prema dječacima i djevojčicama, iako većina očeva ističe da su nježniji prema djevojčicama uz određenu razinu kontrole i potrebe da ih se zaštiti, dok je dječake potrebno osnažiti.

Kada je riječ o poboljšanjima i pozitivnim promjenama u načinu života roditelja koji bi se mogli pozitivno odraziti na njihovo ponašanje prema djetetu, posebno je zanimljivo istaknuti da većina sudionika istraživanja ne naglašava nedostatak financijskih sredstava kao neko poboljšanje koje im je potrebno, već nedostatak vremena koje bi proveli sa svojom djecom i obitelji. Neka od poboljšanja koja sudionici istraživanja ističu su kraće radno vrijeme, manje obaveza ili pomoć u njihovu izvršavanju, osobito kod žena, više vremena za sebe i suprugu, pomoć bližih članova obitelji oko čuvanja djece, kao i promjena mjesta življenja u slučaju jednog ispitanika. Podjednako zastupljena mišljenja odnose se na to da je djetetovo ponašanje pod utjecajem roditeljskog ponašanja, ali i obratno samo u slučaju nekoliko ispitanika.

Rezultati ovoga istraživanja omogućuju svrhovitije shvaćanje i dublje razumijevanje razloga koji oblikuju roditeljska ponašanja kako bi se na njih moglo utjecati u korist pozitivnih promjena u roditeljskom ponašanju i djetetovom razvoju osobito u vremenu kada su očekivanja prevelika, a roditelji se nalaze pred sve većim izazovima. Za potrebe drugih istraživanja, posebno je važno obratiti pozornost na moguća poboljšanja koja su roditelji istaknuli i istražiti kolike su mogućnosti da ona zažive u životima roditelja jer bi ona svakako imala pozitivan utjecaj na roditeljsku ulogu i ponašanje.

ZAKLJUČAK

S ciljem boljeg razumijevanja stavova roditelja kada je riječ o tome kako prepoznaju i objašnjavaju svoja nepoželjna roditeljska ponašanja u odgoju djece rane i predškolske dobi provedeno je kvalitativno istraživanje metodom intervjua u kojem je sudjelovalo 10 sudionika istraživanja (5 očeva i 5 majki). Prikupljenim podacima omogućeno je dublje razumijevanje stavova i izraza kojima se roditelji koriste kada objašnjavaju svoj odnos s djetetom i kada opisuju na koje načine i u kojim situacijama prepoznaju svoja nepoželjna roditeljska ponašanja. Ipak, provedeno istraživanja ima određena ograničenja. Sudionici istraživanja bili su roditelji koji su iz svoje perspektive tumačili i iznosili stavove o svojim poželjnim ili nepoželjnim roditeljskim ponašanjima što je nedovoljno za potpuno razumijevanje konteksta u kojem se ponašanja manifestiraju. U budućim istraživanjima bilo bi poželjno uključiti i djecu koja će iz svoje perspektive iznijeti stavove o roditeljskim ponašanjima ili provoditi metodu sudjelujućeg ponašanja koja bi istraživaču pomogla u sagledavanju šireg konteksta.

Ovo istraživanje ima važan doprinos u razumijevanju roditeljskih ponašanja te njihovih stavova o tome što smatraju poželjnim, a što nepoželjnim ponašanjima. Rezultati ukazuju i na važnost daljnjeg proučavanja međuodnosa djeteta i roditelj, jer su roditelji više puta isticali kako je njihovo ponašanje često instinktivna reakcija na ono što je dijete napravilo.

Rezultati istraživanja vode ka zaključku da roditelji uspijevaju prepoznati i objasniti razloge svojih nepoželjnih ponašanja u odnosu s djecom, kao i da promišljaju o mogućim uzrocima zašto su se ponijeli na određen način. Nadalje, očigledno roditelji imenuju i svjesno koriste brojna poželjna ponašanja. Roditelji su u istraživanju istaknuli kako na njihovo roditeljstvo utječu vanjski čimbenici, kao što je radno vrijeme i nepredvidive izazovne situacije. Takvi rezultati navode na promišljanje o nužnosti postojanja raznih sustava potpore i podrške kvalitetnom roditeljstvu, kao i osnaživanja roditelja kako reagirati u posebno izazovnim situacijama. Dobiveni rezultati mogli bi poslužiti kao nastavak istraživanja na tu temu s ciljem stvarnog poboljšanja i promjena u životima roditelja i djece.

POPIS LITERATURE

- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*. [Online] 55, 83-96. Dostupno na: <https://www.jstor.org/stable/1129836>. [Pristupljeno: 15. studenog 2023.]
- Bornstein, M.H. (2012). Cultural Approaches to Parenting. *Parent Sci Pract.* [Online] 12 (2-3), 212-221. Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3433059/>. [Pristupljeno: 2. studenog 2023.]
- Božiković, T., Reić Ercegovac, I. i Kalebić Jakupčević, J. (2020). Doprinos temperamenta i roditeljskog ponašanja razvojnim ishodima djece predškolske dobi. *Filozofski fakultet u Splitu: Školski vjesnik*. [Online] 69 (2), 397-417. Dostupno na: https://skolskivjesnik.ffst.hr/?page_id=4182. [Pristupljeno: 15. studenog 2023.]
- Brajša-Žganec A.; Lopižić, J. i Penezić, Z. (2014.) Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva. Zagreb: Hrvatsko psihološko društvo: Naklada Slap.
- Breiner, H. (2016). *Parenting Knowledge, Attitudes, and Practices*. National Academies Press (US). Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK402020/>. [Pristupljeno: 4. studenog 2023.]
- Crawford, K. (2021). *Stanford-led study highlights the importance of letting kids take the lead*. Stanford news. Dostupno na: <https://news.stanford.edu/2021/03/11/study-reveals-impact-much-parental-involvement/>. [Pristupljeno: 13. studenog 2023.]
- Derella, O.J., Burke, J.D., Stepp, S.D. i Hipwell, A.E. (2020). Reciprocity in Undesirable Parent-Child Behavior? Verbal Aggression, Corporal Punishment, and Girls' Oppositional Defiant Symptoms. *J Clin Child Adolesc Psychol*. [Online] 49 (3), 420-433. Dostupno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31059308/>. [Pristupljeno: 2. studenog 2023.]
- Feldman, R. (2012). *Parenting Behavior as the Environment Where Children Grow*. *The Cambridge Handbook of Environment in Human Development*. [Online] 535-567. Dostupno na: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139016827.031>. [Pristupljeno: 13. studenog 2023.]
- Gittins, C.B., Abbott, M.J. i Hunt, C. (2020). What Influences Parenting Behaviour? The Role of Parent Self-Concept. Dostupno na: <https://www.cambridge.org/core/journals/behaviour-change/article/abs/what->

[influences-parenting-behaviour-the-role-of-parent-](#)

[selfconcept/B25F7BB5BDD84EA98822CE0A568212A0](#). [Pristupljeno: 7. studenog 2023.]

- Grusec JE i Danyliuk T. (2014). *Parents' Attitudes and Beliefs: Their Impact on Children's Development*. In: Tremblay RE, Boivin M, Peters RDeV, eds. Tremblay RE, topic ed. *Encyclopedia on Early Childhood Development* [Online] Dostupno na: <https://www.child-encyclopedia.com/parenting-skills/according-experts/parents-attitudes-and-beliefs-their-impact-childrens-development>. [Pristupljeno 11. studenog 2023.]
- Janković, J. i Laklija, M. (2011). Povezanost ranih roditeljskih poruka i neželjenih oblika ponašanja djece osnovnoškolske dobi. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*. [Online] 19 (2), 27-43. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/114584>. [Pristupljeno: 5. studenog 2023.]
- Klarin, M. i Đerđa, V. (2014). Roditeljsko ponašanja i problemi u ponašanju kod adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*. [Online] 12 (1), 243-262. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/130736>. [Pristupljeno: 21. siječnja 2024.]
- Kovačić, S. i Penić Jurković, A. (2022). Odnos dobrobiti djece predškolske dobi i nekih aspekata roditeljskog ponašanja. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*. [Online] 163 (1-2), 133-159. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/404232>. [Pristupljeno: 4. listopada 2023.]
- Lang, D. i Diener, M.L. (2020). Influences on Parenting. Dostupno na: <https://iastate.pressbooks.pub/parentingfamilydiversity/chapter/influences-on-parenting/#footnote-1279-12>. [Pristupljeno: 7. studenog 2023.]
- Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.
- Macuka, I. (2010). Osobne i kontekstualne odrednice roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*. [Online] 13(1), 63-80. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/123542>. [Pristupljeno: 6. listopada 2023.]
- Macuka, I. (2022). Pregled suvremenih izazova u roditeljstvu. *Suvremena psihologija*. [Online] 25(1), 71-88. Dostupno na: <https://www.roditeljstvo-danas.com/media/Ivana%20Macuka%20-%20Pregled%20suvremenih%20izazova%20u%20roditeljstvu.pdf>. [Pristupljeno: 15. studenog 2023.]

- Macuka, I., Petani, R. i Reić Ercegovac, I. (2023). U razgovoru s roditeljima: kvalitativna analiza izazova djece različite dobi. *Društvena istraživanja*. [Online] 32(2), 347-365. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/en/306982>. [Pristupljeno: 13. studenog 2023.]
- Maleš, D. (2011). *Nove paradigme ranoga odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta, Zavod za pedagogiju
- Ninoslav, P. i Radočaj, T. (2011). Uvjerenja javnosti o ispravnim roditeljskim postupcima prema djeci najmlađe dobi. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena istraživanja*. [Online] 20 (3), 625-646. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/72434>. [Pristupljeno: 4. listopada 2023].
- Obradović, J., Sulik, M. J., & Shaffer, A. (2021). *Learning to let go: Parental over-engagement predicts poorer self-regulation in kindergartners*. *Journal of Family Psychology*, 35(8), 1160–1170. <https://doi.org/10.1037/fam0000838>. [Pristupljeno: 13. studenog 2023.]
- Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (2003). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku*. [Online] 10 (1), 45-68. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/47569>. [Pristupljeno: 21. siječnja 2024.]
- Pažur, M. i Drvodelić, M. (2022). Roditeljstvo kao važan činitelj optimalnoga razvoja djece uključene u institucionalni sustav ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*. [Online] 24 (2), 507-538. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/406886>. [Pristupljeno: 3. listopada 2023.]
- Pažur, M. (2022). Sudjelovanje djece rane i predškolske dobi u kraćim odgojno-obrazovnim programima kao oblicima strukturiranog provođenja slobodnog vremena. *HuB Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*. [Online] Dostupno na: <https://hub.ufzg.hr/books/zbornikbook-of-proceedings-stoo2/page/sudjelovanje-djece-rane-i-predskolske-dobi-u-kracim-odgojno-obrazovnim-programima-kao-oblicima-strukturiranog-provođenja-slobodnog-vremena>. [Pristupljeno: 18. siječnja 2024.]
- Pažur, M., Drvodelić, M. i Domović, V. (2024). Parental behaviors toward preschool age children in Croatia. *Journal of Early Childhood Research*. [Online] 1-15. Dostupno na:
- Pećnik, N. i Starc, B. (2010). *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

- Pelini, S. (2022). *When parental behavior has a negative impact on child development*. Raising independent kids: Transforming research into practical tool and resources. Dostupno na: <https://raising-independent-kids.com/when-parental-behavior-has-a-negative-impact-on-child-development/>. [Pristupljeno: 13. studenog 2023.]
- Preporuka 19 (2006) Odbora ministara državama članicama Vijeća Europe o politici podrške pozitivnom roditeljstvu. *Dijete i društvo*, 10 (1/2), str. 463 – 470.
- Štironja Borić, A., Roščić, S., Sedmak, M., Šepčević, A., Keresteš, G. (2011). Socijalno-kontekstualne odrednice roditeljskog ponašanja očeva i majki predškolske djece. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*. [Online] 13(3), 25-55. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/114710>. [Pristupljeno: 14. studenog 2023.]
- Thomson, R.M., Allely, C.S., Purves, D., Puckering, C., McConnachie, A., Johnson, P., ...Wilson, P. (2014). Predictors of positive and negative parenting behaviours: evidence from the ALSPAC cohort. *BMC Pediatrics*. [Online] 14 (247), 1-10. Dostupno na: <https://bmcpediatr.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2431-14-247>. [Pristupljeno: 2. studenog 2023.]

IZJAVA O IZVORNOSTI DIPLOMSKOGA RADA

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)